

פרשת וישלח

נושא	פרק	תכנים מרכזיים	נקודות והצעות להוראה
מעבר היבוק והמפגש עם עשו 4*)	ל#ב. ל#ג	ד. ז; יעקב שולח שליחים לעשיו במטרה לפייס אותו לקראת שובו לארץ. הוא מכבד את עשיו, מודיע לו על בואו, מכנה עצמו "עבד" ואת עשיו "אדון". המלאכים חוזרים ליעקב ומודיעים לו שעשיו יוצא לקראתו- "וַיֵּאָרְצֵה מֵאוֹת אִישׁ עֲמוֹ". ח. כ#ב; יעקב מכין את עצמו, את משפחתו ואת רכושו לפגישה עם עשיו – <u>לדורון, לתפילה ולמלחמה</u>: דורון – כי רצונו בפיוס ולא במלחמה. תפילה – כי יודע שהצלתו מאת ה', מלחמה – השתדלות. פסי' י-י"ג- התפילה של יעקב מלמדת על אמונה ועל ענווה. יעקב מזכיר את הבטחת הזרע. כ#ג. ל#ג; המאבק עם המלאך: יעקב עובר את מעבר היבוק, ומעביר את משפחתו, אנשיו ורכושו; כשנותר לבדו, "איש" טאבק עמו, ופוגע בכף ירכו, אך לא מצליח לנצח אותו; ה"איש" הוא מלאך ויעקב טאבק עימו עד עלות השחר. המלאך מבקש מיעקב לשלחו, ויעקב אינו מסכים עד שהמלאך יברך אותו. המלאך מבשר לו כי שמו יוחלף ל'ישראל'- מלשון שררה- "כי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל" (התגבר על המלאך ועל לבו, ויתגבר גם על עשיו). המקום נקרא 'פניאלי' על שם המפגש עם מלאך.	חשוב לקשר עם הפרשה הקודמת: יעקב ברח לחרן מפני עשו כי רצה להורגו, בעקבות הברכות שקיבל מיצחק. בחרן שהה אצל לבן, וכעת חוזר עם משפחתו ומקנהו לארץ. שימוש במפה להצבעה על מסלול השליחים מן הגלעד לארץ אדום "וארבע מאות איש עמו" המחשת היחסים בין מחנה יעקב שהיו מעטים ואנשי משפחה, לבין עשו המלווה בארבע מאות איש לוחמים (על ידי ציור/איור/דמיון) מטרתו של יעקב: פיוס. מטרתו של עשיו: מלחמה. יש להדגיש את השתדלותו של יעקב בדרכים ובתחבולות. יעקב לא סומך על הנס. יחד עם זאת הוא יודע שהצלתו מאת ה', לכן הוא מתפלל. זוהי דרכו של המאמין, המשתדל לפי כוחו ובה בעת סומך על הקב"ה. הילדים ימצאו באילו דרכים מתכוון יעקב לפגישה עם עשיו. לפי הצורך אפשר לכוון לפסוקים: פסי' ח'-ט': תחבולה להינצל בשעת מלחמה, פסי' י-י"ג: תפילה. פסי' י"ד-כ"ב: דורון- מנחה לעשיו ופיוס בדברים. לימוד הנושא מתקשר לאירועים רבים בתולדות עם ישראל, "שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו" לפעמים הם פוגעים בנו, אך לעולם לא יצליחו להשמיד אותנו – "והקב"ה מצילנו מידם", כפי שאנו קוראים בהגדה של פסח. הילדים נפגשים בסיפורים אלו מתחילת ילדותם (פורים, פסח ועוד), ולצערנו גם בשנים אלו במלחמות ישראל האחרונות. חיזוק אמונתם בה' המסייע ליעקב לעמוד מול המלאך, תחזק בהם את בטחונם בה' גם בדורנו. אפשר לתת דוגמא: המן הרשע-מצאצאיו של עשיו, ניסה להשמיד את עם ישראל-שהוא מזרע יעקב, אך לא הצליח כי ה' עזר לנו. המלאך – לפי רש"י הוא "שרו של עשיו" - מלאך הממונה על עשיו ועל עמו. המאבק מרמז ליעקב שעמו של עשיו יאבק וילחם בעם ישראל, יזיק לו לפעמים, אך לא יוכל להשמיד את עם ישראל. אפשר להראות ולהשמיע את השיר "ליל מלאך" של נעמי שמר (מופיע בנספחים)

		איסור גיד הנשה : חלק בבהמה שבני ישראל נצטוו לא לאכול, כי בחלק זה פגע המלאך ביעקב. פרק ל#ג א) .י#ז ; פגישת יעקב ועשו. עשו בא לקראת יעקב למלחמה. יעקב מגן על נשיו וילדיו : הוא מפצל אותם לפי האמהות, והולך לפניהם. יעקב משתדל לפייס את עשיו ולמנוע מלחמה : משתחוה שבע פעמים לפני שפוגש אותו. עשיו מתרצה, מחבק ומנשק את יעקב. לשאלת עשיו על הנשים והילדים מזכיר יעקב שם שמים : "הילדים אשר חנן אלקים את עבדך". הנשים והילדים משתחווים לעשיו. עשיו שואל על המתנות ששלח יעקב, ומוותר עליהם, אך יעקב מפציר בעשיו שייקח את המתנות, ועשיו מסכים. עשיו מציע ליעקב ללכת איתו, ויעקב מסרב, בטענה שהילדים והצאן צעירים ואינם יכולים להזדרז. כמו כן יעקב מסרב להצעתו של עשיו להשאיר איתו מאנשיו שילוו את יעקב ומשפחתו. עשיו חוזר למקומו- לשעיר, ויעקב בא לסוכות וחונה שם. י#ח כ) ; יעקב מגיע חזרה לארץ ישראל. הוא בא 'שלם' לשכם- ה' הגן עליו, והוא לא נפגע מעשיו. הוא קונה את השדה ליד שכם בכסף רב – ובכך התחלת קיום ברכת הארץ ליעקב. כדי להודות לה' הוא בונה מזבח, וקורא לו בשם ה'.
מעשה דינה 3*)	ל#ד	א) ז. ; שכם בן חמור, שהיה נשיא שכם- רואה את דינה כשיצאה עם בנות שכם, לוקח אותה בכוח, מענה אותה ושוכב איתה כדרך איש עם אשתו. אח"כ אוהב אותה ורוצה לשאת אותה לאישה. יעקב שומע על כך וממתין לבניו כדי לתכנן את תגובתו. חמור אבי שכם אינו מתנגד למעשי בנו, אלא פונה לבקש את דינה מיעקב. בני יעקב כועסים.
		משימות לעיון לתלמידים : 1. כיצד מגן יעקב על נשיו וילדיו? ("ויחץ את הילדים על לאה ועל רחל ועל שתי השפחות"-פס' א, "והוא עבר לפניהם"-פס' ג- מראה על אחריותו). 2. כיצד לומדים שיעקב מנסה לפייס את עשיו? (א. משתחוה שבע פעמים לפני שנפגש איתו-פס' ג, ב. קורא לעצמו "עבד"-פס' ה, י"ד, ג. הנשים והילדים משתחווים- פס' ו-ז, ד. קורא לעשיו "אדון"-פס' ח, י"ג, י"ד, ט"ו, ה. נותן לעשיו מתנות ומפציר בו שייקח- פס' ח-י"א, וכן בפרק הקודם פס' י"ד-כ"ב, ו. מדבר בלשון מכבדת : "למצא חן בעיני אדוני"-פס' ח, "אם נא מצאתי חן בעיניך...כי על כן ראיתי פניך כראות פני אלקים"-פס' י, "קח נא"-פס' י"א, "יעבור נא"-פס' י"ד, "למה זה מצא חן בעיני אדוני"-פס' ט"ו). 3. מדוע מנסה יעקב לפייס את עשיו? (עשיו בא להילחם בו, יעקב רוצה בהשלמה ולא במלחמה) 4. היכן מזכיר יעקב שם שמים, ומה מלמד הדבר עליו? ("הילדים אשר חנן אלקים את עבדך"-פס' ה, "כראות פני אלקים"-פס' י, "כי חנני אלקים"-פס' י"א. זה מלמד על אמונתו, ועל הכרת הטוב ותודה לה') 5. מדוע מסרב יעקב שעשיו או אנשיו ילוו אותו? (הוא חושש שאהבתו של עשיו זמנית, ויחזור לשנוא אותו ולרצות להרוג אותו. וכן- הוא לא רוצה שיהיו אתו ועם ילדיו אנשים רשעים) ברכת הארץ ניתנה לאברהם, עברה ליצחק (ולא לישמעאל) וממנו ליעקב ולא לעשיו, כפי שלמדנו בפרשת תולדות. יעקב חוזר לארץ לאחר נדודיו, ויודע כי הארץ שלו. בקניית השדה ליד שכם הוא מקיים בפועל את שייכות הארץ אליו. כדאי להזכיר כאן שגם אברהם קנה חלק בארץ – מערת המכפלה והשדה.
		שימוש בלשון התורה "וישכב אותה ויענה" מאפשר התייחסות מובנת לתלמידים בהתאם לגילם. יש להבהיר את הרע במעשהו, שעינה את דינה, לקח אותה בכוח, וכן התנהג איתה כאשתו בלי לשאת אותה לאישה. הצעתו של חמור אבי שכם אינה הוגנת, כי שכם כבר לקח את דינה בכוח ללא רשות ועינה אותה.

		ח. י#ז; חמור אבי שכם מבקש את דינה לבנו לאישה, ומציע לבני יעקב להתחתן עם בנות שכם ולתת את בנותיהם לאנשי שכם לנשים, וכן מציע לשבת במקום ולסחור בו. שכם מציע כסף רב ככל שיידרש תמורת דינה. בני יעקב עונים במרמה, שכן שכם לקח את דינה בכוח ועינה אותה. הם אומרים שהתנאי לכך הוא שכל אנשי שכם ימולו. י#ח. כ#ד; שכם רוצה את דינה ולכן מוכן למול את עצמו. הוא ואביו משכנעים את אנשי עירם למול כדי להתחתן עם משפחת יעקב, וליהנות מרכושם. "מקניהם וקניינם וכל בהמתם הלא לנו הם"(פס' כ"ג) אנשי שכם מסכימים ומלים עצמם. כ#ה. ל#א; כשכל אנשי העיר מלו, ביום השלישי כשהיו חלשים מהמילה נלחמו שמעון ולוי באנשי שכם, על מעשיהם בדינה, שחררו אותה ולקחו את כל הרכוש. יעקב חושש מתגובת יושבי הארץ, שמא יילחמו נגדו, ושמעון ולוי מסבירים שעשו זאת למען אחותם, כי ביזו אותה.
תשלום הנדר בבית אל מות רחל ולידת בנימין	ל#ה	א. ז; יעקב מצטווה לעלות לבית א-ל, ולבנות שם מזבח. יעקב מכין את אנשיו: מבקש מהם להיטהר, אוסף מהם את כל כלי עבודה זרה שהיו בידם מאנשי שכם ומטמין אותם תחת האלה, ומסביר להם את מטרת הליכתם: להודות לה' ששמר עליו. ה' מכניס פחד בלב הערים שבדרכם, ולא נלחמים נגדם למרות המלחמה בשכם. יעקב מגיע לבית א-ל ובונה מזבח כפי ציווי ה'. ח. מות דבורה מינקת רבקה, שהייתה צדיקה. "אלון בכות" על שם הבכי.
בני יעקב עונים במרמה, כדי לשחרר את דינה שהייתה כמו שבויה אצל שכם. הם משערים שאנשי שכם יסרבו למול, ואז ישחררו את דינה, או שיוכלו לשחרר את דינה בכוח כשהיו כואבים מהמילה. כדאי להנחות ילדים להשוות בין תנאי ההסכם בין בני יעקב לחמור ושכם (פס' ט"ז-י, ט"ז), לבין הדרך שהציגו את התנאים לפני אנשי עירם (פס' כ"א-כ"ג). אפשר לרשום בלוח את שני הצדדים בהסכם: מצד אחד אנשי שכם, חמור נשיאם ושכם בנו, ומצד שני יעקב ובניו. לשאול ילדים: מי קובע? לפי פס' ט-י-ט"ז-בהסכם: (יעקב ובניו קובעים: "בנותיכם תתנו לנו ואת בנותינו תקחו לכם": בני יעקב נותנים ולוקחים, וכן בהסכמת בני יעקב: "ונתנו את בנותינו לכם ואת בנותיכם נקח לנו") ואילו לפי פס' כ"א-בשכנוע לאנשי שכם (אנשי שכם קובעים: "את בנותם ניקח לנו לנשים ואת בנותינו ניתן להם": אנשי שכם לוקחים ונותנים) מסקנה: חמור ושכם רימו את אנשי עירם כדי שישכימו למול. יש להדגיש כאן שאנשי שכם היו רשעים, שכם לקח את דינה בכוח, עינה אותה, ואנשי העיר לא מנעו, ואביו שהיה נשיא שכם הסכים למעשהו. הם לא מלו מפני שרצו להיות צדיקים כעם ישראל, אלא מפני שרצו ליהנות מבנותיהם ורכושם. על המילים "ויענו בני יעקב את שכם ואת חמו אביו במרמה". התרגום מתרגם: "בחכמה". אפשר לדון עם התלמידים, לאור המתואר בפרק, מדוע היו צריכים האחים להתחכם? לבתי ספר המשתמשים בחומש עם מפרשים, זו גם הזדמנות להכיר את התרגום המופיע בחומש לצד הפסוקים. הפרק מזמן הרבה קישורים עם פרקים קודמים בפרשה ובפרשת ויצא. כדאי לדפדף עם הילדים. קישור עם תחילת פרשת ויצא (פרק כ"ח): לשאול את הילדים מדוע דווקא לבית א-ל? הילדים יזכרו ששם נגלה ה' ליעקב כשברח מעשיו, כפי שטאמר בפס' א' ובפס' ז'. הילדים ימצאו את מטרת הליכתם לבית א-ל (להודות לה' ששמר עליו בדרכו, פס' ג': ואעשה שם מזבח לא-ל העונה אותי ביום צרתי ויהי עמדי בדרך אשר הלכתי") "חתת אלקים על הערים" פס' ה'- הוא תשובה לחשש אמיתי של יעקב בפרק הקודם. היכן? (פרק ל"ד פס' ל: "...וטאספו עלי והכוני ונשמדתי אני וביתי") להרחבה: ע"פ המדרש באותה עת נתבשר יעקב על מות אמו רבקה. ניתן להזכיר את תכונותיה ומעשיה הטובים של רבקה. הילדים ימצאו רמזים בפסוקים לאירועים קודמים. 1. פס' ט': "עוד" – אחרי שנראה אליו כשברח מעשיו- פרק כ"ח פס' י"ג-ט"ו. 2. פס' י': "ויקרא את שמו ישראל" – לאחר שהמלאך כבר סיפר לו על החלפת שמו		

ט. ט# ; ה' מתגלה ליעקב ומברך אותו : א. קורא את שמו ישראל, מלשון שררה וחשיבות, ב. מברך אותו בריבוי, בעוד שבטים (בנימין, מנשה ואפרים) ומלכים שייצאו ממנו. ג. ברכת הארץ שניתנה לאברהם ויצחק. יעקב מקים מצבה וקורא למקום "בית א-ל" – ובכך מקיים את נדרו שנדר כשברח מעשיו. ט# כ. #א ; יעקב עוזב את בית א-ל בדרכו לקרית ארבע-שם גר אביו יצחק. בדרך רחל כורעת ללדת, המילדת מבשרת לה שיוולדת בן והיא קוראת לו "בן אוני" – בן צערי, כי הצטערה בלידה, ויעקב קורא לו בנימין. רחל מתה בלידה, ויעקב קובר אותה בדרך ומציב מצבה על קבורתה. כ# ב. כ# ; כשמתה רחל שם יעקב את מיטתו באוהל בלהה שפחתה. ראובן כאב את עלבון אמו לאה, והעביר את מיטתו לאוהל לאה. לאחר שנולד בנימין הושלמה משפחתו של יעקב. כ# ז. כ# ט ; יעקב מגיע לאביו בחברון. יצחק מת ונקבר ע"י בניו עשיו ויעקב.	הלימוד בפרק זה כללי בלבד, ולא פסוק בפסוק. הפרק עוסק בתולדות עשיו, ובפרק אחד נסקרות שנים רבות. לעומת תולדות יעקב, שהכתוב מרחיב עליו, בגלל חשיבותו. נקודות שניתן להזכיר : א'- ה' : "עשיו לקח את נשיו מבנות כנען"-הרשעיות, ובניו נולדו שם.	ישראל, כעת ה' קורא לו כך –פרק ל"ב פס' כ"ט. 3. פס' י"א : "פרה ורבה גוי וקהל גויים יהיה ממך" – לאחר שנולדו 11 שבטים, אם כן הכוונה לבנימין, אפרים ומנשה. - פרק כ"ט פס' ל"א-פרק ל פס' כ"ד. 4. פס' י"ב : "ואת הארץ אשר נתתי לאברהם וליצחק לך אתננה"- הבטחת הארץ לאברהם וליצחק עוברת ליעקב-לאברהם : פרק י"ב פס' ז' ועוד, ליצחק : פרק כ"ו פס' ג. 5. פס' י"ד-ט"ו : "ויצב יעקב מצבה... ויקרא יעקב את שם המקום... א-ל בית א-ל"- בכך מקיים את נדרו : פרק כ"ח פס' כ"ב. כבר בפסוקים אלו מתקיימת ברכת ה' ליעקב מפס' י"א : "פרה ורבה". כדאי לצרף את שמו של בנימין ל"עץ משפחתי". להרחבה : להזכיר את מעשיה הטובים ותכונותיה הטובות של רחל. להכיר לילדים תמונת קבר רחל, שכנראה הוא המקום שבו נקברה. אפשר להרחיב ולספר על תפילות בקבר רחל היום, או כיצד ממשיכה רחל ומתפללת על בניה. לחזור ל"עץ המשפחתי" של יצחק ורבקה, בבדיקה מתוך הפסוקים. להרחבה : לעשות חזרה וסיכום על דמותו של יצחק באמצעות מקורות, מקומות, מעשים, (או חידות של חפצים/מקומות/פרטים/מספרים המזכירים אירועים שונים), בשלב שני לאסוף מתוך המקורות הנ"ל את מידותיו ותכונותיו הטובות של יצחק, אבי האומה.	ניתן לספור בכמה פרקים מסופר על יעקב ותולדותיו מאז שבורח מעשיו (כ"ח-נ פרט לפרקנו, 22 פרקים) לעומת הפרקים שמסופר על עשיו ותולדותיו (פרק אחד). מלמד על הבדל בחשיבות. הילדים ייזכרו בציווי של אברהם לעבדו לא לקחת ליצחק אישה מבנות כנען (פרק כ"ד פס' ג'), ובציווי דומה של יצחק ליעקב (פרק כ"ח פס' א'), וכן באזכרתם של יצחק ורבקה מנשות עשיו בגלל רשעותם (פרק כ"ו פס' ל"ה)
---	---	---	--

תולדות עשיו	ל#ו	ו'-ח': עשיו עוזב את ארץ כנען מפני יעקב, בגלל רכושם הרב, ועובר להר שעיר. ט'-י"ד: תולדות עשיו בהר שעיר. – משפחתו של עשיו מתרחבת בהר שעיר, ולא בארץ ישראל. ט"ו-י"ט: אלופי עשיו. האלופים הם מלכים, עשיו זוכה לכם כי הוא בנו של יצחק. כ'-ל': לפני שעשיו ובניו הגיע להר שעיר ישבו שם שרים של עם אחר – אלופי החרי. בפסוקים ל"א-מ"ג: מופיעות רשימת מלכי אדום ואלופי עשיו.	כדאי להדגיש שעשיו עוזב את הארץ מרצונו, ובכך מתממשת ברכת הארץ שניתנה ליעקב ולא לעשיו. אפשר להתייחס למקום – הר שעיר, ולהראות במפה את ארץ אדום, הסמוכה לארץ ישראל (מלבד המפה, ניתן לתאר מיקום בצורה נוספת שילדים יכולים להבין: "כשנוסעים לאילת.. ההרים הגבוהים בצידו השני של הגבול"). עשיו זכה לארץ ואלופים בזכות היותו ממשפחת יצחק .
-------------	-----	---	--